

РЕЦЕНЗИЯ

на научните трудове, представени в конкурс
за заемане на академичната длъжност „професор“
по професионалното направление 2.2. История и археология, научна специалност
05.03.04. Нова и най-нова обща история,
за нуждите на секция „Балканите 1878 – 1945 г.“
в Института за балканистика с Център по тракология при БАН,
обявен в „Държавен вестник“ бр.15 от 21 февруари 2014 г.,
с единствен кандидат доц. д.ист.н. Александър Григоров Костов

Автор: проф. д.ист.н. Светлозар Владимиров Елъдров,
Институт по балканистика с Център по тракология при БАН

Представените от кандидата доц. д.ист.н. Александър Григоров Костов документи с приложените публикации са комплектувани според изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника за прилагането му в Института за балканистика с Център по тракология при БАН и дават възможност за научен анализ, въз основа на който се съставя настоящата рецензия.

От представените документи е видно, че:

1/ Кандидатът работи на постоянен трудов договор в Института за балканистика с Център по тракология, като е заемал академичната длъжност „доцент“ (ст.н.с. II ст.) през 2002 г., т.е. притежава и значително надвишава предвидения в Закона и Правилника стаж за заемането на академичната длъжност „професор“;

2/ Освен научната и образователна степен „доктор“, кандидатът притежава и научната степен „доктор на историческите науки“, придобита през 2014 г.;

3/ Съставеният от кандидата подробен и прецизен списък напълно съответства на приложените за рецензиране публикации, а резюметата пресъздават вярно и обективно тяхното съдържание.

Научната биография на кандидата, отразена в приложените документи, както и цялостната му научна продукция, част от която е предоставена за рецензиране в настоящия конкурс, недвусмислено показват, че доц. д.ист.н. Александър Костов изгражда научна кариера, която се отличава със завидна изследователска,

преподавателска и публикационна активност, тематично многообразие, хронологическа дълбочина и обществена значимост.

Кандидатът е завършил история в СУ „Св. Климент Охридски“ през 1983 г. и оттогава в продължение на вече 30 години се занимава с научно-изследователска и преподавателска дейност по специалността си. Бил е учител по история в 15 СОУ „Адам Мицкевич“ в София (1983-1984), специалист-проучвател в Института за балканистика при БАН (1984-1989), научен сътрудник (от 1989) и старши научен сътрудник (от 2002) в същия институт, директор на Института за балканистика с Център по тракология (ИБЦТ) от 2010 г. През 1989 г. Ал. Костов придобива научната степен „кандидат на историческите науки“ (доктор по история) с дисертация на тема „Белгийският капитал на Балканите (1878-1914 г.)“, а на 30.01.2014 г. и научното звание „доктор на историческите науки“ с дисертацията „От занаят към професия. Инженерството на Балканите от началото на XVIII век до Първата световна война“. Доц. д.ист.н. Александър Костов разширява и обогатява научно-изследователския си профил със специализации по икономически и социални науки в авторитетни научни центрове в Швейцария, Франция и Холандия.

Приложеният към документите за конкурса списък на подобрени публикации след хабилитацията на кандидата (2002 г.) съдържа 39 публикации – монографии, студии, статии и др. През същия период доц. Ал. Костов е бил съставител и на шест тематични сборника и колективни монографии. Автор е също на част от учебник по стопанска история. За рецензиране той е представил 64 публикации, от които четири авторски монографии, седем части от колективни трудове, 48 студии, статии и доклади, три документални издания, едно учебно пособие и една рецензия. Цялостната му библиография обаче се състои от 181 заглавия на монографии, части от колективни трудове, студии, статии и други публикации с общо обем от около 7 600 страници, което свидетелства за продуктивността, значимостта и рецепцията на неговата научно-изследователска дейност в страната и чужбина.

Важно място в научната биография на кандидата заема преподавателската дейност. Доц. Ал. Костов е бил гостуващ или хоноруван преподавател и ръководител на семинари в университети и висши училища в Италия, Германия и Франция, преподавал е стопанска история във ВТУ „Св. Св. Кирил и Методий“, а от 2008 г. е хоноруван преподавател по икономическа история в СУ „Св. Климент Охридски“. Като научен ръководител е извел до успешна защита един докторант, а понастоящем ръководи други двама.

Научно-административната и експертната дейност на доц. Ал. Костов се състои в участие в Специализирания научен съвет по Нова и най-нова история при ВАК от 2005 до 2007 г. и в Научния съвет на ИБ/ИБЦТ от 2004 г. Заедно с това той е член в редакционните колегии на шест научни списания, от които две в България и четири в чужбина. Доц. Ал. Костов е ръководил шест национални и международни изследователски проекта, сред които такива с учени от Полската академия на науките, Сръбската академия на науките и изкуствата и Университета „Рома – тре. В други три национални и международни проекта е участвал като член на работния екип. От 2010 г. доц. Ал. Костов е директор на Института за балканистика с Център по тракология при БАН и допринася много за утвърждаването и развитието му като водещо научно звено на академичната хуманитаристика в България.

Цялостната научно-изследователска, преподавателска, експертна и административна дейност на кандидата го представят като утвърден и продуктивен учен с признат авторитет в страната и чужбина в сферата на балканистичните изследвания.

Представените от доц. Ал. Костов публикации за рецензиране се отличават с тематично разнообразие и широки хронологични рамки. Сред тях по значение, обхват и приноси откроявам на първо място тритомника за българо-белгийските отношения от 1879 г. до 2007 г. Това е фундаментален научен труд с общ обем от 564 стр., разгърнат в три монографии, които рисуват панорамна, но същевременно детайлизирана и концептуализирана картина на икономическите, политическите и културните връзки между България и Белгия. Трудът е плод на дългогодишна научно-изследователска дейност в български и белгийски архивохранилища и библиотеки и съдържа не само оригинални фактологични и теоретични приноси, но сам по себе си представлява своеобразен методологически образец за изследване на двустранни взаимоотношения между балкански и западноевропейски държави.

Първата монография е публикувана през 2004 г. (още на следващата година претърпява второ издание) и обхваща периода от 1879 г. до 1914 г. Двустранните отношения през този период са многостранни, интензивни и динамични и са мотивирани както от стремежа на младата българска държава да поеме по пътя на модернизацията, така и от инициативността, предприемчивостта и икономическия интерес на белгийците. Авторът аргументирано доказва, че в началото на ХХ в. Белгия се очертава като най-големия инвеститор в българската икономика. Другата най-скорошна писта, по която се развиват българо-белгийските отношения през този

период е образованието и трансфера на професионални знания и умения. До Първата световна война през учебните заведения в Белгия преминават над хиляда български младежи. Авторът специално откроява приноса на белгийските образователни институции за формирането на български кадри в техническата и икономическата област. На основата на прецизни изследвания той разкрива, че около една трета от българските инженери в периода от Освобождението до Първата световна война са получили образованието си в Белгия. Изследването завършва с обзор на културното общуване между двата народа. Авторът изрично подчертава приноса на белгийските публицисти и общественици за популяризирането на българите държава и кауза в Европа. От друга страна, чрез контактите между интелектуалците от двете страни модерните за времето идеи в изкуството, културата и общественopolитическите учения се разпространяват в България.

Том втори е публикуван през 2005 г. и разглежда българо-белгийските отношения в периода между двете световни войни. Това е динамичен период, който разкрива нови тенденции и процеси, забелязани и анализирани от автора. Специално внимание е обърнато на влиянието на Световната икономическа криза върху белгийските стопански, финансови и търговски интереси в България. За сметка на катаклизмите в тази сфера, българо-белгийските отношения по линия на образованието и културата продължават да се развиват възходящо. Авторът обръща специално внимание на активизирането на връзките между двете страни в областта на науката, литературата, музиката и изобразителното изкуство. Изследвани са също връзките между политическите дейци и партиите от България и Белгия.

Третият том на поредицата е публикуван през 2007 г. и завършва картината на българо-белгийските отношения от Втората световна война до първите години от XXI век. Блокното разделение на Европа и света довежда до стагнация и упадък в отношенията между двете страни по всички линии. Известно размразяване започва от началото на 90-те години на XX век. Въпреки принадлежността си към двата противостоящи лагера България и Белгия успяват да подобрят връзките помежду си и през следващия четвърт век да осъществят ползотворно сътрудничество в областта на икономиката и културата. Политическите промени в Европа след рухването на тоталитаризма и разпадането на Съветския блок осигуряват възможност за ново възходящо развитие на българо-белгийските отношения. Авторът прецизно е осветлил този процес и проявленията му както в сферата на индустрията, финансите и търговията, така и в областта на културата, науката и образованието.

Трилогията на доц. Ал. Костов за българо-белгийските отношения интегрира в себе си ония проблемно-тематични кръгове, в които се вписват и другите представени за рецензиране публикации. Това са икономическото развитие и модернизацията на балканските страни и народи, взаимоотношенията им със Западна Европа и САЩ, формирането на българската професионално-техническа интелигенция в страната и чужбина.

Изцяло в първия проблемно-тематичен кръг се разгръща монографичното изследване за историята на девненския содов завод „Солвей Соди“ от 1997 до 2007 г. На основата на едно индустриално предприятие е изграден цялостен модел на реконструкция, модернизация и трансформация, приложим и при други подобни изследвания. Специално внимание авторът е обърнал на въвеждането на нова фирмена култура и постоянното усъвършенстване на човешкия фактор. На основата на проучванията си в текущия архив на фирмата и чрез библиографски източници той установява, че преминаването към групата „Солвей“ изиграва огромна роля за прогресивното развитие на девненския содов завод и утвърждаването му в условията на пазарната икономика.

Пак в проблемно-тематичния кръг на икономическото развитие и модернизацията на балканските страни и народи се вписват и други публикации от представените за рецензиране в конкурса. Такива са студията за развитието на Българската търговска банка в периода 1895 – 1947 г., посветена на главните лица, свързани с нейното развитие (№ 7 по списъка), статията за туристическата индустрия по черноморското крайбрежие на България и Румъния от 1945 до 1989 г., в която е направен сравнителен анализ на този стопански отрасъл в двете съседни балкански страни (№ 8), статията за техническия прогрес, модернизацията и публичното пространство в България в края на XIX и началото на XX век, особено ценна със своите теоретически обобщения и изводи (№ 9). Все същия кръг попадат и студиите и статиите за развитието на железниците в Гърция и Сърбия до Балканската война (№ 11 и № 15), за газовата индустрия и газификацията в Атина и Букурещ от средата на XIX век до 1914 г. (№ 12) и др. Разностранни по тематичен акцент и хронологически обхват, всички те са обединени от концептуалния подход на автора, от способността му да си служи свободно и умело със сравнителния анализ и най-вече от формираното с дългогодишна научно-изследователска работа умение да прави теоретични обобщения и да извлича методологически приложими модели.

Тясно свързани, а понякога и трудно разграничими от горепосочения

проблемно-тематичен кръг са публикациите на кандидата за взаимоотношенията на България и балканските страни със Западна Европа и САЩ. Тук, разбира се, на първо място трябва да се постави трилогията за българо-белгийските отношения, която вече беше подробно анализирана. Заедно с тях следва да се открие статията за балканското икономическо пространство през погледа на Запада от края на XIX век до Втората световна война (№ 6 по списъка). Макар и малка по обем и фокусирана върху визиите на западни учени и политици за Балканите като хомогенно икономическо пространство, тя дава ценни обобщения за различните геополитически проекти на европейските велики сили към региона. Все в същия кръг попадат още студиите и статиите за икономическите връзки на Холандия с Османската империя и България от 40-те години на XIX век до Първата световна война (№ 10), за холандския капитал и балканските държави през XIX и началото на XX век (№ 13). Изцяло в този кръг се вписва и статията за България и американизацията през XX век, която разглежда икономическите отношения на нашата страна със САЩ в сравнителен план в рамките на българо-американските връзки.

Трайно присъстващи в научно-изследователските интереси на доц. Ал. Костов са и проблемите, свързани с формирането на българската професионално-техническа интелигенция в страната и чужбина. Разгледани фактологически детайлизирано и хронологически обхванато в монографиите за българо-белгийските отношения, тези проблеми залягат в основата и на редица негови студии и статии. Тук могат да се открият студиите и статиите за образоването на българските инженерни специалисти от 1944 до 1989 г., която практически обхваща цялата история на висшето техническо образование в България при тоталитарния режим (№ 16), за техническото образование в България до Първата световна война (№ 19), за развитието на научните и културните връзки между България и Република Сръбска през последното десетилетие на XX и първото десетилетие на XXI век (№ 20), за обучението на българските лесовъди в хърватски учебни заведения от 70-те години на XIX век до края на Втората световна война (№ 21). Като проблемно-тематична артикулация на голямата тема за българо-белгийските отношения тук следва да се споменат статиите за обучението на български младежи в белгийските висши търговски училища до Първата световна война (№ 14) и за Белгия и формирането на българските елити от 1879 до 1914 г. (№ 17).

Монографиите, студиите, статиите и другите публикации на доц. д.ист.н. Александър Костов се отличават с обширен хронологически обхват от XIX до началото на XXI век, с богата документално-библиографска основа, с голямо проблемно-

тематично разнообразие, но преди всичко с оригиналността и значимостта на техните научни приноси. Те са ценни и приложими в балканистичните и българистичните изследвания именно заради последователното и целенасоченото съчетаване на фактологическата плътност с теоретическата концептуализация. Авторът им трайно е овладял нови изследователски пространства и уверено трасира теоретическите и методологическите насоки за по-нататъшното развитие на българската академична хуманитаристика.

Наред с научно-изследователската и публикационната дейност, цялостният научен профил на доц. Ал.Костов се допълва от неговия преподавателски, експертен и научно-административен опит. Като ръководител на изследователски проекти, като член на авторитетни научни организации и редколегии, като участник с доклади на международни и национални научни форуми, като преподавател, изследовател и организатор, но преди всичко като автор на монографии, студии, статии и други научни публикации с несъмнени научни приноси и с многобройни цитирания в страната и чужбина той напълно заслужава академичната длъжност „професор“.

На основание на всичко това препоръчвам на уважаемите членове на Научното жури доц. д.ист.н. Александър Григоров Костов да бъде избран за професор в професионалното направление 2.2. История и археология, научна специалност 05.03.04. Нова и най-нова обща история. Моята оценка е изцяло положителна и лично аз ще гласувам „ЗА“ присъждането на академичната длъжност „професор“.

София, 14 май 2014 г.

Проф. д.ист.н. Светлозар Елдъров